

KANSAINVÄLINEN ADOPTIO: MISSÄ MENNÄÄN?

Heidi Ruohio
Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos
hruohio@gmail.com

Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen Työpaperi 2012 (2)

Aihe

Työpaperi tarjoaa yleiskatsauksen kansainväliseen adoptioon; sen määriin ja muuttovirtoihin. Lisäksi esitellään lyhyesti Suomen kontekstin: mistä maista lapsia on tullut Suomeen ja kuinka paljon? Kuka voi Suomessa adoptoida? Lopuksi tuodaan esille olennaisimpia syitä sille, miksi kansainvälinen adoptio näyttää olevan hiipumassa.

Sisältö

Kansainvälisen adoption globaalit muuttovirrat	2
Suurimmat lähettäjä- ja vastaanottajamaat	2
Suomi ja kansainvälinen adoptio	3
Kansainvälisen adoption tulevaisuus?	7
Kirjallisuus	8

Kansainvälisen adoption globaalit muuttovirrat

Adoptiolla tarkoitetaan sellaista vanhemmuussuhteen syntymistä, joka vahvistetaan tuomioistuimessa ja joka tulee vanhemmuussuhteeksi biologisen vanhemmuuden tilalle (Tilastokeskus). Adoptiotapahtuman jälkeen lapsella on juridisesti vain yhdet vanhemmat: adoptiovanhemmat (vrt. sijaisvanhemmuus). Adoptiot voivat olla sekä *perheen sisäisiä adoptioita* että ns. *vierasadoptioita*. Perheen sisäisellä adoptiolla tarkoitetaan adoptiota, joissa adoptoidaan sukulainen tai puolison lapsi. Vierasadoptiossa tällaista aiempaa sukulaisuussuhdetta ei ole. Adoptioita tehdään sekä maan sisäisesti – ns. *kotimainen adoptio* – tai maasta toiseen, jota kutsutaan *kansainväliseksi adoptioksi*. Tämä työpaperi keskittyy ilmiöistä uudempaan eli kansainväliseen adoptioon.

Nykyaikaisen kansainvälisen adoption historia sijoitetaan usein toisen maailmansodan sota-orpoihin sekä Korean ja Vietnamin sotiin, jotka aloittivat laajemman adoptiotoiminnan erityisesti Yhdysvaltoihin. Suuri osa tuolloin Koreasta adoptoitujen lapsien isistä oli yhdysvaltalaisia sotilaita. (Selman 2000.) Sittemmin kansainvälisen adoption motiivi on muuttunut humanitaarisesta auttamishalusta haluun perustaa perhe silloin, kun tahattoman lapsettomuuden vuoksi ei voida saada biologista lasta.

Brittitutkija Peter Selman (esim. 2000, 2012a; 2012b) on koonnut globaaleja tilastoja kansainvälisestä adoptiosta, jotta ilmiön suuruus ja muuttovirrat tulisivat paremmin näkyviksi. Tilastojen kokoaminen ei ole ollut helppoa, sillä keskitettyä tilastointia ei ole olemassa. Arvioiden mukaan vuosina 1948–2010 noin miljoona lasta on adoptoitu kansainvälisesti. Kansainvälinen adoptio on ollut melko pienimuotoista ennen 1990-lukua, jonka jälkeen on saavutettu n. 30 000 lapsen vuosittain määrä. Kansainvälisen adoption määrällinen ”huippuvuosi” oli vuonna 2004, jolloin n. 45 000 lasta muutti maasta toiseen. Sen jälkeen kansainvälisten adoptioiden määrät ovat vähentyneet.

Taulukko 1. Kansainvälisten adoptioiden arvioidut määrät eri vuosikymmeninä (Selman 2012b)

2000–2010	410,000	}	970,000+
1990–1999	230,000 +		
1980–1989	180,000		
1970–1979	100,000 +		
1948–1969	50,000		

Suurimmat lähettäjä- ja vastaanottajamaat

Adoptiolasten lähtömaat eivät yksiselitteisesti ole köyhempiä ja korkeamman syntyvyyden maita. Lapsia luovutetaan adoptoitaviksi myös maista, joissa, joissa bruttokansantuote on varsin korkea ja syntyvyys voi olla jopa matalampi kuin maissa, joihin lapsia yleensä luovutetaan. Tällaisia maita ovat ainakin Venäjä, Etelä-Korea ja Taiwan. Suurin osa, n. 170 000, kaikista maailman adoptoiduista on adoptoitu Etelä-Koreasta. Etelä-Korea on luovuttanut lapsiaan ulkomaille jo kuudenkymmenen vuoden ajan. Adoptiotoiminta Etelä-Koreasta on kuitenkin vähentynyt jatkuvasti ja 2000-luvulla ykköspaikalle on kiilannut Kiina. (Selman 2012a; 2012b.)

Muut suurimmat adoptiolapsia lähettävät maat (englanniksi *sending country*) ovat vuosien varrella muuttuneet paljon riippuen maiden sisäisistä tilanteista. Usein taustalla on ollut jokin kriisi, esimerkiksi sota tai nälänhätä, jonka johdosta lapsilla on ollut tarve saada koti ulkomailta. Romaniasta tuli suosittu lapsia luovuttava maa Ceausescun hallinnon hajoamisen jälkeen, kun maailmalle levisi median kautta kuvia romanialaisten lastenkotien oloista. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjä avasi ovet kansainväliselle adoptiolle ja on ollut sen jälkeen yksi suurimmista kansainväliseen adoptioon lapsia luovuttavista maista. Kiinan yhden lapsen politiikka on johtanut siihen, että poikalapsen toivossa on hylätty tyttölapsia. Vuonna 2010 jopa 95 % Kiinasta adoptoiduista lapsista oli tyttöjä. 2010-luvulla Etiopia on yksi niitä harvoja maita, joissa adoptiomäärät ovat kasvaneet. (Selman 2012a; Selman 2000.)

Taulukko 2. Suurimmat lähettäjämaat 1980–2010 (Selman 2012b)

1980–89	1998	2004	2010
Etelä-Korea	Kiina	Kiina	Kiina
Intia	Venäjä	Venäjä	Etiopia
Kolumbia	Vietnam	Guatemala	Venäjä
Brasilia	Etelä-Korea	Etelä-Korea	Haiti
Sri Lanka	Kolumbia	Ukraina	Kolumbia
Chile	Guatemala	Kolumbia	Vietnam
Filippiinit	Intia	Etiopia	Ukraina

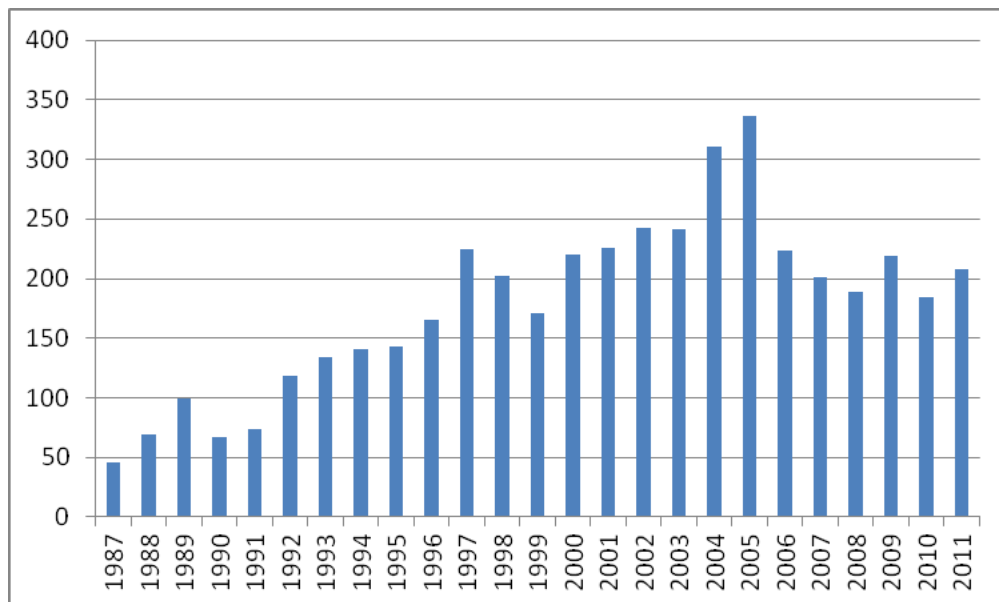
Samoin kuin lapsia adoptioon lähettäviä maita, myös lapsia vastaanottavia maita (englanniksi *receiving countries*) on melko vähän. Niissä tosin vaihtelut vuosikymmenien varrella eivät ole olleet niin suuria kuin lapsia luovuttavissa maissa. Yhdysvallat on vastaanottavana maana tilastojen kärjessä: sinne adoptoidaan karkeasti arvioiden noin puolet kaikista

lapsista. Muita suuria vastaanottajamaita ovat Espanja, Ranska, Italia, Kanada, Alankomaat ja Ruotsi. Väkilukuun suhteutettuna Ruotsi ja Norja ovat merkittäviä vastaanottajamaita, jopa suurempia kuin Yhdysvallat. Esimerkiksi vuonna 1998 Ruotsissa adoptoitiin 10.8 ja Norjassa 11.2 lasta 1000 syntynyttä lasta kohden. (Selman 2012a; Selman 2000.)

Suomi ja kansainvälinen adoptio

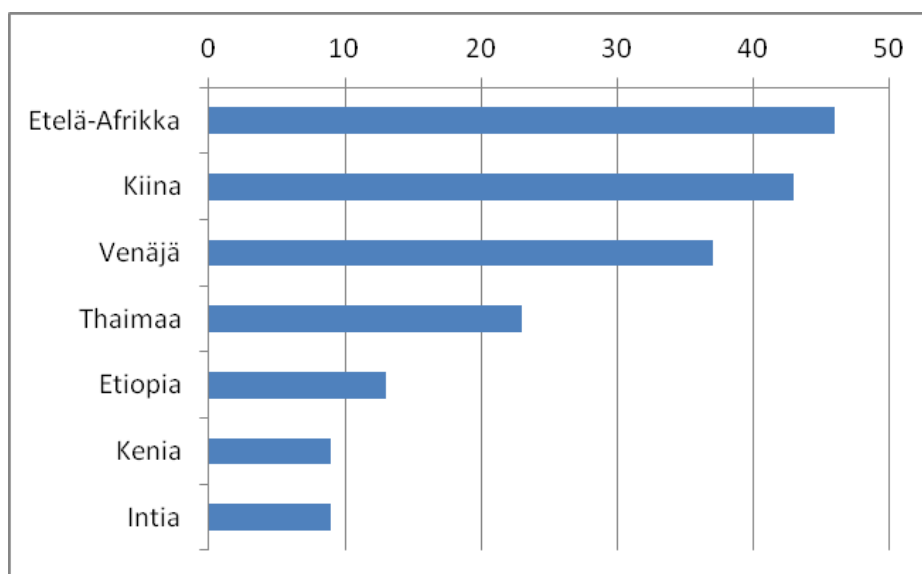
Suomella on pidempi historia kansainväliseen adoptioon lapsia luovuttavana maana kuin lapsia vastaanottavana maana. Suomesta lähetettiin toisen maailmansodan aikana Ruotsiin ja Norjaan noin 70 000 sotilasta, joista noin 13 000 adoptoitiin sinne tai he jäivät sinne muutoin pysyvästi. Maailmalle on lähetetty suomalaislapsia huomattavasti enemmän kuin mitä lapsia on tullut Suomeen. Tiettävästi vielä 1970-luvulla Suomesta on adoptoitu muutamia lapsia ulkomaille samalla kun kansainvälinen adoptio Suomeen vähitellen alkoi. Kun suomalaiset pariskunnat alkoivat adoptoida lapsia ulkomailta 1970-luvulla, adoptiotoiminta oli järjestäytymätöntä eikä asianmukaista lakia ollut olemassa. Kansainvälisiä adoptioita koskeva lainsäädäntö saatiin Suomeen vasta vuonna 1985 ja adoptiolaki uusittiin vuonna 2012. Tilastot ennen vuotta 1985 Suomeen ulkomailta adoptoiduista ovat osin puutteellisia, mutta määrät ovat olleet melko marginaalisia. (Parviainen 2003.)

Kuvio 1. Alle 18-vuotiaat Suomeen ulkomailta adoptoidut vuosina 1987–2011 (Tilastokeskus)

Arvioiden mukaan Suomeen on tähän mennessä adoptoitu ulkomailta kaikkiaan noin 4 000 lasta. Suomalaisilla adoptionpalvelunantajilla on kumppanit tietyissä maissa ja siksi adoptiolapset ovat pääosin muutamasta tietyistä maasta. Suurin osa ensimmäisistä Suomeen adoptoiduista lapsista on syntynyt Intiassa, Etiopiassa ja Kolumbiassa. Vuodesta 1992 lapsia on ollut mahdollista adoptoida Venäjältä. Kaikista Suomeen adoptoiduista suurin osa on tullut Venäjältä. Uusista adoptioista Suomeen eniten tuli eniten lapsia Etelä-Afrikasta, seuraavaksi eniten Kiinasta ja Venäjältä. Suomeen on tullut suurimmillaan n. 300 lasta vuonna 2005 ja sen jälkeen määrä on ollut vuosittain n. 200 lasta. (Tilastokeskus 2012; Sosiaali- ja terveysministeriö 2010.)

Kuvio 2. Kansainvälisten adoptioiden määrä Suomeen syntymämaan mukaan vuonna 2011 (Tilastokeskus)

Viimeisten vuosien aikana Suomeen adoptoiduista lapsista noin puolet on ollut poikia ja puolet tyttöjä. Kun 2000-luvun alkupuolella suuri osa lapsista tuli Kiinasta, tyttöjen osuus oli huomattavasti suurempi. Valtaosa adoptoiduista lapsista oli Suomeen tullessaan alle 5-vuotiaita.

Suomessa kansainvälinen adoptiotoiminta on luvanvaraista ja säänneltyä. Uusi adoptiolaki hyväksyttiin vuonna 2012. Kansainvälinen adoptio on hoidettava adoptionpalvelunantajan kautta toisin kuin joissakin muissa maissa, esimerkiksi Yhdysvallat, joissa yksityiset adoptiot ovat yleisempiä. Suomessa toimii kolme palvelunantajaa: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, Interpedia ry ja Pelastakaa Lapset ry. Hakijan/hakijoiden on saatava adoptioneuvontaa ja adoptiolupa adoptiolautakunnalta ennen kuin hakupaperit voidaan lähettää kohdemaahan. Prosessi Suomen päässä vie usein yli vuoden, sillä adoptioneuvonta kestää vähintään puoli vuotta, usein enemmän; monissa kunnissa adoptioneuvontaan pääsyä pitää jonottaa. Vasta kun on saanut adoptioluvan Suomesta, alkaa odotus kohdemaassa.

Adoptioprosessin kokonaiskestosta on vaikea antaa arviota, sillä kohdemaassa hakemuksia ei välttämättä käsitellä siinä järjestyksessä, missä ne ovat sinne tulleet. Odotusajan pituus riippuu niin hakijan/hakijoiden sopivuudesta, heidän lapsitoiveestaan kuin adoption vapautuvista lapsista. Prosessi voi kestää kaikkineen 3-6 vuotta.

Adoptiohakijoiden kelpoisuudesta on säädetty Suomen laissa siten, että hakijan/hakijoiden on oltava vähintään 25-vuotiaita ja enintään 50-vuotiaita. Adoptoitavan lapsen ja adoptiovanhemman välinen ikäraja saa olla enintään 45 vuotta. Avioparit ja yksinhakijat voivat adoptoida, mutta avoparit eivät. (Adoptiolaki 2012.) Rekisteröidyssä parisuhteessa olevat eivät voi Suomen lain mukaan hakea vierasadoptiota, mutta perheen sisäinen adoptio tuli rekisteröidyssä parisuhteessa mahdolliseksi vuonna 2009. Lakiin määrättyjen kriteerien lisäksi kohdemaiden lait ja käytännöt luovat tarkempia kriteerejä adoptiohakijoille (ks. alla). Kohdemaan viranomaiset ovat viime kädessä niitä, jotka päättävät hakijoiden kelpoisuudesta.

Suomen adoptiolautakunnan viimeisin toimintakertomus on vuodelta 2009. Silloin käsitellyssä oli yhteensä 381 adoptiolupahakemusta. Näistä 165 oli ns. jatkolupia, joissa edellinen adoptiolupa on mennyt umpeen ennen kuin adoptio on toteutunut. Adoptiolupa on voimassa kaksi vuotta. Vain yksi lupa hylättiin adoptiolautakunnassa vuonna 2009. Useimmiten hakija peruu itse adoptiolupahakemuksen jo ennen lautakuntakäsittelyä, mikäli kelpoisuusehdot eivät täyty. Yleensä hylkäysperusteena on liian korkea ikä tai huono terveystilanne. Yksinhakijoiden lupia oli lautakunnan käsittelyssä vuonna 2009 vain kuusi ja niistä kaikki oli naisten hakemuksia. Adoptioluvanhakijoista valtaosa on yli 35-vuotiaita, ja melko suuri osa on yli 40-vuotiaita. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2010.)

Taulukko 3. Vuonna 2009 adoptiolupaa hakeneiden iät (Lähde: STM)

Ikä	Miesten lkm	Naisten lkm
25–29	1	7
30–34	30	49
35–39	72	72
40–44	70	57
45–49	18	12
50-	2	2
Yhteensä	193	199

Luovuttajamailla ja niiden kontakteilla on eri vaatimuksia adoptiohakijoille. Koska adoptiohakijoita on monissa Suomen kohdemaissa enemmän kuin adoptiota odottavia lapsia, hakijoita laitetaan ”paremmuusjärjestykseen”. Lapsia luovuttavat maat laittavat usein etusijalle pariskunnat, jotka ovat biologisesti lapsettomia. Tämän vuoksi adoptioprosessiin ei lähde enää samassa määrin sellaisia hakijoita, joilla on entuudestaan biologisia lapsia. Myös yksinhakijoiden adoptiomahdollisuudet ovat vähentyneet samasta syystä. Hyvin yleisiä kriteerejä adoptiohakijoille ovat vakaa elämäntilanne säännöllisine tuloineen ja hyvä terveys. Monilla mailla on tarkat kriteerit siitä, mitkä sairaudet estävät adoption. Näitä ovat esimerkiksi mielenterveyden sairaudet ja -häiriöt (myös psykiatriakäsittely voi estää adoption), etenevät ja krooniset sairaudet (esim. diabetes), mutta myös jo sairastettu syöpä. Aasiassa hakijoiden ylipaino voi olla adoption esteenä (BMI¹ on oltava alle 40). (Pelastakaa Lapset ry, Interpedia ry, Helsingin kaupunki.)

Kohdemaiden adoptiokriteereissä näkyvät kulttuuriset arvostukset. Joissakin maissa adoptiohakijoiden toivotaan olevan nuoria (esim. Kolumbia) ja joissakin taas hiukan iäkkäämpiä (yleensä Aasiassa). Yleensä hakijoiden ikä suhteutetaan lasten ikään eli mitä nuoremmat hakijat, sitä paremmat mahdollisuudet on saada 0-2-vuotias lapsi. Kiinassa arvostetaan vakaata toimeentuloa. Vuositulojen on oltava vähintään 10 000 USD perheenjäsentä kohden mukaan lukien tuleva adoptiolapsi eli jos adoption jälkeen perheessä olisi yhteensä 4 perheenjäsentä, perheen yhteenlaskettujen vuositulojen olisi oltava 40 000 USD. Kiinan viranomaiset edellyttävät myös, että kaikilla hakijoilla on vähintään lukio- tai ammattitutkinto. Jotkut Suomen kohdemaiden ja niissä toimivien lastenkodien toivovat hakijoilta kristillistä vakaumusta. Helsingin kaupungin Thaimaan kontakti näkee ongelmallisena hakijoiden vuoro- tai uuhkapeleihin/veikkaukseen liittyvän työn. Suomen uusin kohdemaana adoptiokentällä on Kenia. Kenia vaatii

¹ BMI eli painoindeksi lasketaan jakamalla paino pituuden neliöllä.

adoptiohakijoita asumaan maassa koko adoptioprosessin ajan eli n. 8-12 kuukautta. (Pelastakaa Lapset ry, Interpedia ry, Helsingin kaupunki.)

Kriteerit adoptiohakijoille ovat siis hyvin erilaisia eri maissa ja niiden eri yhteistyöjärjestöissä. On todennäköistä, että adoptiohakijat eivät kelpaa hakijoiksi kaikkiin paikkoihin. Tämän vuoksi adoptiohakijat pohtivat yhdessä adoptiopalvelunantajan kanssa sitä, mikä maa on heille mahdollinen adoptiokohde.

Kansainvälisen adoption tulevaisuus?

Vuoden 2004–2005 jälkeen kansainvälisen adoption määrät ovat vähentyneet maailmanlaajuisesti. Tämä johtuu siitä, että monet lapsia luovuttavat maat ovat kiristäneet adoptiolainsäädäntöään ja pyrkivät sijoittamaan perhettä vailla olevat lapset maan sisäiseen adoptioon. Määrän laskuun vaikuttaa myös yhteiskunnan vaurastuminen ja hyväksyvämpi asenne yksinhuoltajaäitiä kohtaan. Myös syntyvyys alenee edelleen ja ei-toivotut raskaudet vähenevät monissa lähettilämaissa ehkäisyvalistuksen myötä. Kansainvälinen adoptio on kaikissa lähettilämaissa myös poliittinen kysymys. Se, että maa luovuttaa lapsia vauraampiin länsimaihin eikä pysty huolehtimaan omista lapsistaan, voidaan kokea nöyryyttävänä. Maiden sisäinen kritiikki ja pelko lapsikaupasta vaikuttavat myös kansalaisten asennoitumiseen ja sitä kautta maan adoptiopoliittikkaan. Nämä ovat samoja syitä minkä vuoksi Suomessa kotimainen vierasadoptio on nykypäivänä melko olematonta: vain n. 30–40 lasta vuodessa adoptoidaan Suomessa maan sisäisesti.

Kun lastensuojelu lähettilämaissa on parantunut ja lapset pyritään sijoittamaan kansainvälisen adoption sijasta oman maan sisälle, kansainväliseen adoptioon luovutettavat lapset ovat yhä vanhempia ja/tai ns. erityistarpeisia lapsia. Vauvaikäiset ja terveet lapset adoptoidaan ensimmäisten joukossa maan sisäisesti. (Selman 2012a, 2012b; Tilastokeskus 2012.) Tämä kehitys ei kuitenkaan tarkoita sitä, että adoptiotoiminta olisi vähemmän suosittua länsimaissa. Vaikka adoptioprosessi tiedetään pitkäksi ja vaativaksi, hakijoita on riittänyt. Adoptioita välittävät tahot pyrkivät luomaan uusia kontakteja ulkomaille sellaisiin maihin, joissa kansainväliselle adoptiolle olisi lainsäädännölliset edellytykset ja lastensuojelullinen tarve.

Kaikille lasta haluaville (kansainvälinen) adoptio ei ole realistinen vaihtoehto, vaikka usein tahattomasti lapsettomille sanotaan, että ”ainahan voi adoptoida”. Kansainvälinen adoptio vaatii väistämättä rahaa, useiden kriteerien täyttämistä ja oikeaa ajoitusta. Adoptioprosessiin ryhtytään usein vasta vuosikausien lapsettomuushoitojen jälkeen. Korkea ikä voi muodostua esteeksi adoptiolle varsinkin nyt, kun adoptioprosessit ovat venyneet paikoin jopa 6 vuoteen.

Nähtäväksi jää, millainen on kansainvälisen adoption tulevaisuus. Käytännössä kyse on kysynnän ja tarjonnan yhteensopivuudesta. Ovatko adoptiohakijat valmiita adoptoimaan vanhempia ja/tai erityistarpeisia lapsia tai löytyykö uusia kohdemaita, joissa on tarvetta ja halukkuutta kansainväliselle adoptiolle? Jos ei, syrjäyttävätkö muut tavat perustaa perhe kansainvälisen adoption? Samalla kun adoptiohakijoista on ylitarjontaa, sijaisvanhemmista on Suomessa pulaa. Sijaisvanhemmuus ei tunnu vastaavan vanhemmiksi haluavien tarpeeseen saada pysyvä perhe. On puhuttu avoimesta adoptiosta, jonka kautta jotkut huostaan otetuista lapsista voisivat saada pysyvät vanhemmat siten, että yhteys biologisiin vanhempiin säilytetään (Högbacka 2008). Myös hedelmöityshoidot kehittyvät jatkuvasti. Suomessa tehdään hedelmöityshoitoja luovutetuilla alkioilla, mutta sijaissyntyminen Suomessa tällä hetkellä kielletty.

Kirjallisuus

- Adoptiolaki (2012). <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120022>
- Helsingin kaupunki. Sosiaalivirasto. http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/Perheiden+palvelut/perheoikeudelliset_asiat/palvelut/adoptio/kv_adoptiopalvelu. Käyty 13.11.2012.
- Högbacka, Riitta (2008) The quest for a child of one's own: Parents, markets and transnational adoption. *Journal of Comparative Family Studies*, 39:3, 311–330.
- Interpedia ry. <http://www.interpedia.fi/adoptio/adoptiomaat>. Käyty 13.11.2012.
- Parviainen, Heikki (2003). Kansainvälinen adoptiotoiminta Suomessa vuosina 1970–2000. Helsinki: Väestöliitto.
- Pelastakaa Lapset ry. <http://www.pelastakaa lapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/adoptiot/kansainvalinen-adoptiopalvelu/kontaktimaat/>. Käyty 13.11.2012,
- Selman, Peter (2012a). The Global Decline of Intercountry Adoption: What lies ahead? Lehdessä *Social Policy & Society*, 11:3, 381-397.
- Selman, Peter (2012b). Global trends in intercountry Adoption: 2001-2010. https://www.adoptioncouncil.org/images/stories/documents/NCF_ADOPTION_ADVOCATE_NO44.pdf. Käyty 3.10.2012.
- Selman, Peter (2000). The demographic history of intercountry adoption. Teoksessa Peter Selman (toim.) *Intercountry Adoption. Developments, trends and perspectives*. London: BAAF.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2010). Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta. Toimintakertomus 2009.
- Tilastokeskus 2012. Adoptiot 2011. http://www.stat.fi/til/adopt/2011/adopt_2011_2012-05-31_fi.pdf
Käyty 3.10.2012.